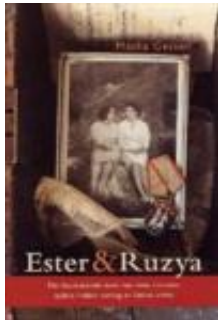

Ester & Ruzya

'Ik reisde niet licht, noch luchthartig.'

Dit is de openingszin van het boek *Ester & Ruzya* van Masha Gessen, een biografie van een kleindochter over haar Joodse grootmoeders. De aanduiding 'niet licht, noch luchthartig' is van toepassing op het leven van ieder van deze drie vrouwen. De Poolse Ester en de Russische Ruzya hebben ieder op hun eigen manier de gruwelen van de Tweede Wereldoorlog en de dictatuur van Stalin overleefd. Hun kinderen, de ouders van hun kleindochter Masha, hebben in 1981 de kans aangegrepen om uit de Sovjet-Unie te emigreren, zich volledig bewust van het feit dat ze de familie die achterbleef, nooit meer zouden zien. Tien jaar later, toen de Sovjet-Unie niet meer bestond, keerde de inmiddels volwassen Masha terug naar Moskou, naar de stad van haar jeugd en naar haar grootmoeders. Ze merkte dat ze hen helemaal opnieuw moest leren kennen. Ze liet hen vertellen – over hun jeugd, hun leven, hun vriendschap.

Ester & Ruzya gaat over morele dilemma's en over keuzes maken. De onmogelijke keuzes in de oorlog van Hitler en de vrede van Stalin. Over de Tweede Wereldoorlog zijn veel boeken geschreven. Dit boek gaat een heel stuk verder. Het laat ons een kijkje nemen in het leven van de Joden in Bialystock van vóór de oorlog en geeft een onopgesmukt beeld van het leven in Moskou ná de oorlog. Het is niet somber, niet grijs en grauw. Het is geschilderd in de kleuren van het leven. Het leven van het jonge meisje van goeden huize in Bialystock dat een vrijwel onbezorgde jeugd had en werd opgevoed in de geest van het socialisme en zionisme. En het leven van de dochter van hoog opgeleide, niet-religieuze Joden die vanuit de Oekraïne naar Moskou trokken, waar ze kwamen te wonen in een piepklein souterrainappartement 'met ramen ter hoogte van de stoep', waar de muren oren hadden en de bewoners voortdurend in angst leefden.

Het thema keuzes maken is ook aan de orde in het hoofdstuk over Jakoeb Goldberg, Esters vader, de zionist die in 1941 wordt benaderd om zitting te nemen in de Joodse Raad van het getto van Bialystock. In zijn pogingen zo veel mogelijk Joden zo lang mogelijk in leven te houden, moet hij onmenselijke beslissingen nemen en komt hij in conflict met het 'Joodse verzet' van de jongeren die in opstand willen komen en bereid zijn tot de dood te vechten. In 1943 wordt Jakoeb samen met de laatste groep Joden van het getto gedeporteerd naar Treblinka.

Boekvertalers

Over het vak, de vertaler, de wereld en het boek
<http://www.boekvertalers.nl>

En dan de keuzes die geen keuzes waren in de naoorlogse Sovjet-Unie van Stalin. Ruzya had vóór de oorlog geschiedenis gestudeerd, maar was niet in staat geschiedenisles te geven, omdat ze kinderen geen leugens wilde vertellen. In plaats daarvan kreeg ze een baan als censor. Gedurende tien jaar censureert ze artikelen van buitenlandse correspondenten. Ze heeft zich daar altijd voor geschaamd, maar er moest brood op de plank komen. Ester, inmiddels getrouwd en moeder van een zoon, keerde na ballingschap terug naar Moskou, ging weer studeren en werd later vertaalster. Zelfs onder dwang is ze altijd haar principes trouw gebleven en heeft ze nooit compromissen gesloten, wat de reden was waarom Ruzya altijd een beetje tegen haar heeft opgekeken.

Ook de schrijfster heeft voor dilemma's gestaan en keuzes moeten maken. Haar grootmoeders waren niet onverdeeld gelukkig met haar plan over hen te schrijven. In een interview in het *Nieuw Israelietisch Weekblad* in september 2004 vertelt Gessen: 'Ruzya heeft me gevraagd het boek niet in het Russisch uit te geven omdat ze haar leven mislukt vindt.' Ook over haar overgrootvader Jakoeb waren de meningen verdeeld. Sommigen vonden hem een held, anderen een collaborateur. Gessen wijdt hier ruimschoots aandacht aan.

Ester & Ruzya is het mooiste boek dat ik tot nu toe heb vertaald. De manier waarop de auteur het leven van haar grootmoeders en haar overgrootvader beschrijft, is nuchter en aangrijpend tegelijk. Ze maakt het niet mooier of lelijker dan het was. Ze bedekt niets met de mantel der liefde. Ze laat je kennismaken met twee bijzondere vrouwen die zichzelf helemaal niet bijzonder vinden. Twee vrouwen die net als miljoenen tijdgenoten gedwongen werden keuzes te maken en daarmee te leven.

Masha Gessen is journaliste. Ze woont in Moskou met haar partner en twee kinderen. Ze is deputy editor in chief van *Bolshoy Gorod*, een Moskous weekblad, en schrijft o.a. voor *The New Republic*, *US News* en *World Report*.

Oorspronkelijke titel: *Two Babushkas*. Uitgegeven door Bloomsbury, in 2004.

Nederlandse uitgave: Uitgeverij De Kern, in 2005. Een [recensie door Hella Rottenberg](#) verscheen in *Trouw* (13-11-2004).

Gisteren en vandaag wordt in Israël de moord op miljoenen Joden herdacht. De plechtigheden ter ere van de Herdenkingsdag voor de slachtoffers en helden van de Holocaust vinden als elk jaar plaats bij het gedenkteken [Yad Vashem](#) op de Har Hazikaron, de Heuvel van Herinnering, in het westen van Jeruzalem.